

EDUCACIÓN, HUMANIDADES Y SOCIEDAD EN TRANSFORMACIÓN

Miradas interdisciplinarias

Fabrizio Manuel Sirignano
Nadia Carlomagno
Miquel Gonzàlvez Blasco

(Eds.)

Dykinson ebook

**EDUCACIÓN, HUMANIDADES
Y
SOCIEDAD EN TRANSFORMACIÓN.
Miradas interdisciplinarias**

Fabrizio Manuel Sirignano
Nadia Carlomagno
Miquel Gonzàlvez Blasco
(Eds.)

Dykinson, S.L.

Este libro ha sido sometido a evaluación por parte de nuestro Consejo Editorial
Para mayor información, véase www.dykinson.com/quienes_somos

*Este ebook se encuentra registrado bajo licencia Creative Commons.
Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Internacional (CC BY-NC-ND 4.0)
Para más información, consulte la web:
<https://creativecommons.org/share-your-work/ccllicenses/>*

© Copyright by
Los autores
Madrid, 2026

Editorial DYKINSON, S.L. Meléndez Valdés, 61 - 28015 Madrid
Teléfono (+34) 91 544 28 46 - (+34) 91 544 28 69
e-mail: info@dykinson.com
<http://www.dykinson.es>
<http://www.dykinson.com>

ISBN: 979-13-7047-101-9
DOI: <https://doi.org/10.14679/4718>

Preimpresión por:
Besing Servicios Gráficos S.L.
e-mail: besingsg@gmail.com

Tabla de contenido

<i>Prólogo. Pedagogías y didácticas en la sociedad compleja. Reflexiones, experiencias, modelos.....</i>	<i>10</i>
<i>Capítulo 1. ¿Qué formación requiere el profesorado regular para la inclusión en las aulas ordinarias del alumnado escolarizado en unidades especiales?</i>	<i>14</i>
<i>Javier Abellán Rubio & Pilar Arnaiz Sánchez</i>	
<i>Capítulo 2. El juego sabio, correcto y magnífico de la enseñanza de la arquitectura</i>	<i>26</i>
<i>Gonzalo Nicolás Accardi Barrientos</i>	
<i>Capítulo 3. Rúbrica para la evaluación de habilidades socioemocionales en Educación Infantil y Primaria en contextos de juego: diseño y confiabilidad</i>	<i>37</i>
<i>Marina Alférez Pastor</i>	
<i>Capítulo 4. Estrategias de innovación docente: gamificación y ABJ para fortalecer competencias socioemocionales en las primeras etapas escolares.....</i>	<i>48</i>
<i>Marina Alférez Pastor</i>	
<i>Capítulo 5. Capital sexual, agencia y vida: una lectura de la sexualización digital durante la adolescencia</i>	<i>59</i>
<i>Kristel Anciones Anguita</i>	
<i>Capítulo 6. Diferencias de género en la actividad física y el deporte en adolescentes gitanos de Alicante.....</i>	<i>70</i>
<i>Bruno Bernabeu Vilaplana, José Antonio Carbonell Martínez & M.ª Alejandra Ávalos-Ramos</i>	
<i>Capítulo 7. Unidad de programación «La música de lo cotidiano»: análisis teórico para una educación competencial, inclusiva y contextualizada</i>	<i>82</i>
<i>Juan Carlos Bonill-López & María Amaya Epelde-Larrañaga</i>	
<i>Capítulo 8. Innovar los escenarios de formación con la metodología del Teatro Invisible.....</i>	<i>94</i>
<i>Maria Buccolo & Michele Merolla</i>	
<i>Capítulo 9. Prácticas educativas inclusivas en la enseñanza del inglés a alumnado sordo: la realidad bilingüe del Colegio Gaudem.....</i>	<i>105</i>
<i>Sandra Cazalla Ramón, Ariadna Monjo-Oliver & Lluís Barceló-Coblijn</i>	
<i>Capítulo 10. Català com a llengua adicional i expressió escrita: una anàlisi d'errors en el nivell B1.....</i>	<i>116</i>
<i>Elga Cremades</i>	
<i>Capítulo 11. Hedging through time and language: a corpus study of English and French film subtitles</i>	<i>129</i>
<i>Néstor de Armas Guerra</i>	
<i>Capítulo 12. Écologie du langage et didactique du français langue étrangère : vers une pédagogie éthique, durable et engagée.....</i>	<i>139</i>
<i>Ana Paula, De Oliveira</i>	

<i>Capítulo 13. De los discursos a los códigos: percepciones profesionales sobre la inclusión social en salud mental.....</i>	<i>148</i>
Irene del Brío-Alonso, María-Victoria Martín-Cilleros & María-Cruz Sánchez-Gómez	
<i>Capítulo 14. El ritual primitivo en cine colombiano de principios del siglo veintiuno</i>	<i>158</i>
Rosario del Olmo Sánchez	
<i>Capítulo 15. Interacción motriz y aprendizaje en el ciclo superior de Educación Primaria: revisión sistematizada de la literatura</i>	<i>168</i>
Ana María Espada Follana & Gabriel Díaz Cobos	
<i>Capítulo 16. Inteligencia artificial en educación superior: Explorando las percepciones y usos de la herramienta ChatGPT en el alumnado universitario.....</i>	<i>177</i>
María del Carmen García-Mendoza	
<i>Capítulo 17. Diseño de infografías interactivas con Genially como herramienta de innovación docente para analizar problemas psicosociales en el Grado en Psicología.....</i>	<i>189</i>
María del Carmen García-Mendoza & María-Isabel Mendoza-Sierra	
<i>Capítulo 18. Identidad emocional docente y ansiedad hacia la enseñanza de las matemáticas.....</i>	<i>202</i>
José García Suárez	
<i>Capítulo 19. Registerial Features of Nineteenth-Century Cooking Recipes: A Corpus-Based Study.....</i>	<i>215</i>
Rocío Gragera Retuerto	
<i>Capítulo 20. Inferring Stress-Timed Rhythm from Written Songs: A Phonetic–Phonological Study of Elton John</i>	<i>228</i>
Rocío Gragera Retuerto	
<i>Capítulo 21. Aprender a través del arte y los museos para visibilizar narrativas silenciadas en enseñanza de la historia de Educación Primaria</i>	<i>241</i>
María José Guillén Ayala & Juan Ramón Moreno Vera	
<i>Capítulo 22. Fundamentos éticos, críticos y pedagógicos para la implementación de la inteligencia artificial generativa en la formación del profesorado</i>	<i>252</i>
Susana Jiménez Sánchez, César Poyatos Dorado & Fabián Rojas Ramírez	
<i>Capítulo 23. El equilibrio docente en la Formación Profesional: implicaciones prácticas desde una revisión sistemática</i>	<i>264</i>
Apostolos Kaltsas	
<i>Capítulo 24. Il Magno Vitei (1597) de Ludovico Arrivabene: la supremacía china en un poema épico del siglo XVI</i>	<i>276</i>
Clarissa María Leone	
<i>Capítulo 25. Voces del alumnado de centros de educación especial: preferencias académicas, formativas y profesionales.....</i>	<i>286</i>
Sandra Lorente-Avilés, Salvador Alcaraz, Carmen M ^a Caballero & Pilar Arnaiz-Sánchez	
<i>Capítulo 26. Materiales auténticos para trabajar la competencia intercultural del aprendiente chino de ELE en la clase de Español Audiovisual</i>	<i>299</i>
Juan Carlos Manzanares Triquet & Guillem Castañar Rubio	

<i>Capítulo 27. La competencia intercultural en la clase de ELE: una revisión desde los marcos referenciales.....</i>	311
Juan Carlos Manzanares Triquet & Guillem Castañar Rubio	
<i>Capítulo 28. Literatura de propaganda i comunitat beguina: una aproximació a la Lliçó de Narbona d'Arnau de Vilanova.....</i>	324
Robert March Tortajada	
<i>Capítulo 29. Aprendizaje significativo y educación musical en la etapa de secundaria: estrategias pedagógicas para la conciencia cultural y social</i>	332
Beatriz L. Martín Lobato, Sara González Gutiérrez & Javier F. Merchán Sánchez-Jara	
<i>Capítulo 30. ¿Cómo evaluar los hábitos de actividad física de los escolares desde la Educación Física? Una guía práctica para el profesorado.....</i>	344
Juan Manuel Mata-Molina, Sara Díaz-Hidalgo & Santiago Guijarro-Romero	
<i>Capítulo 31. La riqueza léxica y fraseológica venezolana como reto para la competencia comunicativa intercultural: el Diccionario de venezolanismos.....</i>	356
Luisa A. Messina Fajardo, Ruth Castillo Ochoa, Ricardo Connett, Ana Gabriella Di Lodovico & Trinis A. Messina Fajardo	
<i>Capítulo 32. La educación del alumnado sordo en España desde la equidad lingüística: entre el reconocimiento legal y la práctica educativa</i>	369
Ariadna Monjo-Oliver, Sandra Cazalla Ramón & Lluís Barceló-Coblign	
<i>Capítulo 33. Un enfoque multidimensional para la innovación docente en Psicología de la Personalidad: Proyecto PERSINNOVA</i>	378
Casandra Isabel Montoro Aguilar & Oscar Cervilla Saez	
<i>Capítulo 34. La guerra de Indochina-Vietnam y las culturas políticas que generó a través del cine.....</i>	389
Sara Moreno Tejada, Pedro Antonio Amores Bonilla & Jorge Pertusa Valero	
<i>Capítulo 35. Propuesta de un corpus de hipotextos literarios a novela gráfica.....</i>	401
María Moya García	
<i>Capítulo 36. Hacia una teoría de las geografías curriculares: integración de los ODS en las enseñanzas de la Geografía.....</i>	412
Ulises Najarro-Martín	
<i>Capítulo 37. Pronouns and political identity on social media: a comparative study of Friedrich Merz's and Keir Starmer's online discourse.....</i>	424
Laura Padrón Brito	
<i>Capítulo 38. Vínculos afectivos y construcción del yo: un análisis con modelado de ecuaciones estructurales sobre apego e identidad</i>	433
Vanesa Pastor-Cerezo & Alejandro Iborra Cuéllar	
<i>Capítulo 39. El enfoque STEAM en Educación Inicial: fomentando la igualdad, la creatividad y el pensamiento crítico</i>	444
Erika Margarita Pazmiño Cárdenas & Ivonne Anabel Pazmiño Cárdenas	
<i>Capítulo 40. Inclusión social adolescente en contextos de encierro: desafíos de la didáctica de la lengua para mediar aprendizajes en educación obligatoria.....</i>	453
Alberto Picón-Martínez	

<i>Capítulo 41. «Compuncti, lacrimas fundendo». Discurso y emociones de guerra santa en la batalla de Cerami (1063) según Godofredo Malaterra.....</i>	466
Juan José Pizarroso Serrano	
<i>Capítulo 42. La valorizzazione del patrimonio culturale attraverso lo studio delle comunità straniere di una città. Il caso di Trieste.....</i>	478
Tiziana Pojani	
<i>Capítulo 43. Didáctica de la dialectología rural: el COSER para el aprendizaje basado en datos.....</i>	487
Marta Puente González	
<i>Capítulo 44. La lúdica como estrategia para potenciar el lenguaje y la comunicación en el síndrome de Down.....</i>	498
Juana L. Ramos & Marcos M. Ibarra	
<i>Capítulo 45. Hibridez organizacional en el sector salud: tensiones de autoridad en el caso uruguayo.....</i>	507
Ana Mariela Rodríguez Facal	
<i>Capítulo 46. Modelo Tecno-didáctico para el fortalecimiento de Competencia Digital Docente: el papel de la Inteligencia Artificial en la Formación Docente.....</i>	518
Jorge Luis Rodríguez Zúñiga, Mireia Usart Rodríguez, Emiro de la Hoz Franco & Alba Rut Pinto	
<i>Capítulo 47. El concepto de situaciones de aprendizaje en los debates parlamentarios.....</i>	528
Juan Patricio Sánchez-Claros	
<i>Capítulo 48. Aprender Historia del Arte a través de la cultura material y las tecnologías digitales.....</i>	540
Neus Serra Vives, Sofia Villatoro Moral & Miquel Àngel Capellà Galmés	
<i>Capítulo 49. Perspectivas docentes en contextos rurales: desafíos formativos en una universidad mexicana.....</i>	550
Karla María Siordia Portela, Gabriel Navarro Villarreal & Ramona Imelda García López	
<i>Capítulo 50. Trieste e l'Italia medievale: la riorganizzazione culturale, la scuola, l'apprendimento nel XIII secolo. Analisi delle fonti come costruzione della conoscenza.....</i>	562
Claudio Stornello	
<i>Capítulo 51. Docencia en tiempos de IA. Innovación pedagógica y desafíos en la Educación Superior.....</i>	573
Rebeca Suárez-Álvarez	
<i>Capítulo 52. Diseño de un instrumento para el análisis de las actividades STEAM presentes en los libros de texto en Educación Primaria.....</i>	585
Agustina María Torres Prioris	
<i>Capítulo 53. Repensando la dislexia: uniendo perspectivas cognitivas, emocionales y neuronales.....</i>	598
Maria Vilanova Cifre	
<i>Capítulo 54. El Galeón de Manila y el monopolio comercial de las Islas Filipinas desde siglo XVI.....</i>	609
Yang Yang	

*Capítulo 55. Riesgos legales de la gobernanza digital en la era de la IA:
preocupaciones sobre la digitalización del poder..... 620*
Yang Yang

Capítulo 28. Literatura de propaganda i comunitat beguina: una aproximació a la *Lliçó de Narbona* d'Arnau de Vilanova

Robert March Tortajada

<https://orcid.org/0009-0001-6529-8835>

Universitat d'Alacant - IIFV (Espanya)

<https://doi.org/10.14679/4745>

Resum: En la literatura espiritual catalana d'Arnau de Vilanova, una de les dèries que preocupa l'autor és el fet de demanar-se per l'actitud de la gent en amar Jesucrist. Perquè allò que sembla realment important per a mestre Arnau és que hom esdevinga un veritable cristià, raó per la qual tendeix a presentar la caritat com a camí amb què dur a terme tal acte, que sol definir en relació amb la veritat evangèlica. En aquest sentit, tot considerant la temàtica de la *Lliçó de Narbona* (LN, 1305-1308) —entre d'altres aspectes, la pobresa radical, les referències a l'*Apocalipsi*, la renúncia dels béns materials, una llegenda d'un ermità—, l'obra sembla estar adreçada a una comunitat de beguins, això sí, tot i que els mots *beguí* o *beguina* no apareguen enlloc, tal com ocorre explícitament, per exemple, en el *Raonament d'Avinyó* (RA, 1310). El nostre objectiu és dur a terme una aproximació tant a l'obra de la LN com al context polític en què fou escrita, caracteritzat per l'existència de nuclis beguins i espirituals a cavall entre els segles XIII i XIV, que podrien ser favorables, s'entén, al pensament d'Arnau de Vilanova i, per tant, contraris a la filosofia hereva de l'escolàstica, que el metge medieval catalogà com a ciència de pagans.

Paraules clau: Arnau de Vilanova, *Lliçó de Narbona*, beguinatge, espiritualitat, literatura catalana medieval

Abstract: In the Catalan spiritual literature of Arnau de Vilanova, one of the themes that concerns the author is the fact of asking about the attitude of people in loving Jesus Christ. Because what seems really important to Master Arnau is that one becomes a true Christian, which is why he tends to present charity as a way with which to carry out such an act, that he usually defines in relation to the evangelical truth. In this sense, considering the theme of the *Lliçó de Narbona* (LN, 1305-1308) —among others, radical poverty, references to the *Apocalypse*, the renunciation of material goods, a legend of a hermit—, the work seems to be addressed to a community of Beguine, although the word *Beguine* does not appear anywhere, as is the case explicitly, for example, in the *Raonament d'Avinyó* (RA, 1310). Our objective is to carry out an approach to both the work of the LN and the political context in which it was written, characterized by the existence of Beguine and Spiritualist nuclei between the 13th and 14th centuries, which could be favorable, it is understood, to the thought of Arnau de Vilanova and, therefore, contrary to the philosophy inherited from scholasticism, that the medieval physician cataloged as the science of pagans.

Keywords: Arnau de Vilanova, *Lliçó de Narbona*, beguinage, spirituality, medieval Catalan literatura

1. INTRODUCCIÓ

La *Lliçó de Narbona* (LN) és un text d'Arnau de Vilanova escrit entre mitjan 1305 i finals de 1308 —de fet, segons Baile (2010, p. 13), l'escriptura potser podria haver-se allargat fins a l'any 1309— i, molt probablement, adreçat a una comunitat beguina, tot just, de Narbona. Malauradament, tal com ha ocorregut amb molts altres manuscrits medievals, la LN es troba *desapareguda* des de la Guerra Civil espanyola.

Gràcies al Corpus digital d'Arnau de Vilanova [<https://webs.uab.cat/arnau/database/>], coneixem que la LN hauria format part d'un dels còdex de l'APASMMM (Arxiu de la Parròquia Arxiprestal de Santa Maria la Major de Morella). En efecte, a hores d'ara, hi existeixen un parell de traduccions: l'una, a l'italià, a Florència (BNCF-Manoscritti: Conv. Soppr. G. III. 368 – 42r-51r); l'altra, al grec, a Sant Petersburg (RNL-Manuscrits: Graec- 113, 51r-72r). Tanmateix, fou gràcies a les observacions dutes a terme per mossèn Betí a inicis del segle passat —a partir de la còpia medieval realitzada per Francesc Manresa— que el pare Batllori pogué dur a terme una primera edició, concretament, l'any 1947, juntament amb d'altres textos del metge medieval: la *Confessió de Barcelona* (CB); el *Raonament d'Avinyó* (RA); la *Informació espiritual al rei Frederic* (IE); a més de dues cartes, l'una, adreçada a la comtessa-reina Blanca d'Anjou, i, l'altra, al comte-rei Jaume II. Dins dels textos espirituals, però, podem incloure també l'*Alia Informatio Beguinorum* (IAB), que, malgrat el títol, presenta el contingut en català. Aquest darrer text fou editat per Perarnau (1998). A més, segons assenyala Mensa (2022, p. 138), hi ha una altra obra arnaldiana, *Ad priorissam de caritate*, produïda molt probablement entre l'any 1305 i el 1308, que originàriament podria haver sigut escrita en llengua catalana. Encara que no es conserve l'original, també hi existeixen diferents versions d'aquest text: un parell de còpies italianes i una altra grega.

Malgrat la pèrdua, i pel que ací afecta a la LN, hui en dia podem llegir el text en català i, si escau, aproximar-nos als trets lingüístics d'inicis del segle XIV, i comparar-los amb altres documents de l'època, sempre que donem per bona la transcripció de Batllori, és clar. Per tant, no únicament podem submergir-nos en el tenor de l'obra, sinó entendre-la com a *sermó*, la redacció del qual hauria estat travessada molt probablement per diferents viatges de mestre Arnau. Per exemple, per tal de visitar la cort del rei Frederic de Sicília o, inclús, per les estades a Occitània, lloc destacat pel tràfec d'espirituals i beguins (Baile, 2010, p. 13).

Allò que llegim a la LN és un conjunt de consells teològics que Arnau de Vilanova feu als seus contemporanis, així com, potser, a una comunitat de beguins: Portar una vida espiritual, inspirada en Crist com a model de veritat («sperar e desitjar la veritat de la sua promesa»), humilitat («viure en la major humilitat e en la major caritat que poran mostrar e observar quant a Déu e al prohisme») i amor («aytant com hom met son cor e sa amor en les riqueses d'aquest setgle, aytant lo parteix e'l liure de nostre senyor Jesuchrist») (Vilanova, 1947, pp. 143-145). En aquest darrer exemple, segons llig i interpreta el pare Batllori (1947, p. 145) mitjançant una remissió lliure a sant Pau per part d'Arnau, hi hauria una al·lusió a Timoteu, concretament, a un passatge dedicat a unes recomanacions per als rics: «Així aniran acumulant per al futur un tresor magnífic i segur, i podran aconseguir la vida verdadera» (Tim. 6,19).

A mitjan camí entre Llull i Eiximenis, i ultra la dialèctica entre els orígens i els temps finals (March, 2025), amb la LN assistim a una *font* temàticament intertextual en què Vilanova esmenta alguns dels principis espirituals que poden trobar-se ja en la *Confessio Ilerdensis* (CI) (1303) i, de retruc, en la CB (1305); textos tots dos que l'autor va llegir davant les altes esferes de la societat del moment. Així mateix, esperem no ser massa

agosarats en afirmar que la LN és un exemple *perdut* escrit en llengua catalana —com també ho seria la CB—, amb què el metge medieval tractà de fer teologia, per tal de revifar el cristianisme anterior, perquè sentia la religió del moment en crisi. Encara més, la LN pot ser llegida com a text religiós, però també de propaganda en termes de difusió i divulgació, probablement, és clar, per al món del beguinatge; amb al·lusions bíbliques, si es vol, on, a més de destacar les destinades a sant Pau, localitzem sant Pere i Salomó, així com Isaïes, sant Mateu i sant Joan, entre d'altres, i, tot just, per tal de connotar el cristocentrisme com una mena de brúixola, per a endinsar-se en Jesucrist com a font de veritat; entendre l'Esperit Sant i les Sagrades Escripures com els instruments amb què tothom —i, sobretot, els apòstols— pot aprofundir en Crist: «E sent Pau hic ajusta que ell dóna a cascú lo Sant Esperit en aquella mesura qui ell coneix que deu aprofitar o que ell vol que faça fruit» (Vilanova, 1947, p. 164). Vilanova n'és conscient del poder de la paraula i l'empra en aquest *sermó*, que és la LN, amb l'objectiu de transmetre'ns el seu pensament.

2. TOT DIBUIXANT L'ESCRITURA ESPIRITUAL D'ARNAU DE VILANOVA

Si mestre Arnau escrigué obres de religió una vegada havia estat reconegut com a metge de papes i reis —ultra les classes i l'assistència a Montpeller—, potser fou per una «experiència espiritual i per la influència de Pèire Joan Oliu» (Mensa, 2022, p. 126); líder dels franciscans espirituals, que probablement causà algun efecte en Vilanova, assumpte que ben bé podria bategar ja en les polèmiques establertes contra els teòlegs de París (Mensa, 1997, p. 17). És a dir, aquelles de caire contrari al tomisme i anteriors a l'escriptura de la LN i, alhora, presents en la CI i en la CB. Tant la CB com la LN es localitzaren a l'Arxiu Arxiprestal de Morella.

En la CI, llegida a Lleida dos anys abans de la CB davant de l'arquebisbe de Tarragona i d'altres eclesiàstics, Vilanova exposà el seu pensament contra els falsos religiosos, amb la intenció d'insistir en l'escatologia, tot tenint al cap la revelació de Ciril, en què el sant, per part d'un àngel, hauria rebut un parell de taules de plata amb vint-i-una sentències sobre els falsos religiosos, que Arnau aplica als dominics. Efectivament, tot i que dita remissió apareix a la CB, el primer esment pot trobar-se ja, segons Mensa, en l'*Eulogium*: una obra d'acaballes de l'any 1302 o inicis del 1303, que Vilanova hauria llegit davant el bisbe Bernat de Vilamarí, amb el desig d'«identificar i reconèixer els falsos apòstols» (Mensa, 2009, pp. 223-224). La revelació de Ciril portà mestre Arnau a una sentència inquisitorial pel text intitulat *Denuntiatio facta coram Episcopo Gerundensi*, on arremeté contra els dominics, els quals, als seus ulls, i per dir-ho amb paraules de Santi, «no tenen caritat ni justícia» (1987, p. 126). Semblantment a tal com la virtut pot ser entesa, la caritat seria, als ulls d'Arnau, la compassió amb la qual els cristians podrien combatre el mal i, per extensió, guarir-se de l'Anticrist, a més de renunciar a les coses materials i, per tant, finites: «donà exemple a tots los feels qui s sforcen de viure en la major humilitat e en la major caritat que poran mostrar e observar quant a Déu e al prohisme» (Vilanova, 1947, p. 143). Entenem que aquest argument podria ser compartit tranquil·lament pel món del beguinatge.

Ara bé, en morir Pèire Joan Oliu, els grups de franciscans espirituals foren dirigits pel seu deixeble, Ubertino da Casale, autor de l'*Arbor vitae crucifixae Jesu Christi*. Da Casale aprendria del mestre l'exegesi i l'amor a Crist, així com l'atenció a la Mare de Déu, i, tot plegat, mitjançant l'Esriptura (Pérez Simón, 2007, p. 10). Un altre líder interessant fou

Angelo Clareno, franciscà espiritual que, entre d'altres, fou conegut pel seu *Liber Chronicarum sive Tribulationum Ordinis Minorum*. En resum, dos seguidors de Vilanova, almenys, fins al Concili de Vienne de 1311, quan algunes de les proposicions d'Ubertino foren condemnades. De fet, a Avinyó estant, tant Ubertino da Casale com Angelo Clareno es donaren suport l'un a l'altre, abans de l'inici del concili suara esmentat (Pérez Simón, 2007, p. 19). Segons Batllori, en les proposicions condemnades s'hi podria albirar part del pensament arnaldia latent en la LN (1994, p. 159).

El pare Batllori ens recorda que els espirituals s'hi van centrar a Provença (Pèire Joan Oliu), a la Toscana (Ubertino da Casale) i també a la Marca d'Ancona (Angelo Clareno) i que, ben aviat, s'estengueren per l'Europa cristiana. Si hi ha alguna diferència entre Pèire Joan Oliu i Vilanova —el primer rebutja la *contemplació* de Crist, mentre que el segon sembla tindre-la present (Batllori, 1994, p. 159)—, allò que interessa ara és pensar que Ubertino da Casale i Angelo Clareno s'haurien encarregat de traduir els textos arnaldians, pròxims als espirituals (Batllori, 1994, p. 224). Perquè per a aquells que desitgen dur a terme una vida espiritual, segons va establir Vilanova, és fonamental «la veritat de nostre senyor Jesuchrist coneguda en les Escriptures evangelicals» (1947, p. 141). En tal pensament, compartit, creiem, per beguins i espirituals, la *veritat* hauria de romandre també «escrita cascú en son cor tan fermament, que per neguna altra cosa no puxa ésser delida ne oblidada» (1947, pp. 141-142). Més encara, «mas sobre totes altres coses port aquella davant sos hulls, depenén tot lo temps de la sua vida en observança d'aquella veritat, e no perirà de la promesa que féu Jesuchrist» (1947, p. 142).

Efectivament, l'arnaldisme espiritual i, de retruc, l'escatologia es propagaren mitjançant «còpies clandestines que podien córrer de mà en mà entre els fraticels i els beguins», tal com degué ocórrer també, segons Batllori, amb altres doctrines i, especialment, després de les diverses condemnes dictades. D'una banda, pel concili ja esmentat; d'altra, l'any 1323, per part del papa Joan XXII, contra els fraticels (1993, p. 85). En tot cas, d'una manera o una altra, és clar que Vilanova acabà per sacejar els «pontificats de Nicolau IV, Celestí V, Bonifaci VIII, Benet XI i Climent V» (Batllori, 1994, pp. 213-214).

Si el papa Climent V, proper a mestre Arnau, defensà la reforma de l'Església, l'arquiatre la desitjà plenament, això sí, tal com afirma Pou i Martí, sense «admitir consejo ajeno ni modificación alguna» (1991, p. 56), sobretot, en relació amb el luxe, criticat al màxim per beguins i espirituals: «Defensor de una pobreza rígida y de una sobriedad monacal, quería que en las mismas casas de los grandes reinase gran austeridad sin vestigio de adorno superfluo» (1991, p. 56). En paraules d'Arnau: «yo en aquesta vida no vull haver sinó ço que serà necessari a sostenir e cobrir lo cors» (1947, p. 154); «nostre Senyor ha elegit los pobres principalment en aquest segle, e són ríchs en fe» (1947, p. 156). Tanmateix, beguins i espirituals, tots plegats, «d'un cantó exageraven i, de l'altre, volien imposar a tot l'orde franciscà i àdhuc a tota l'Església» (Batllori, 1993, p. 85). Finalment, per no «sotmetre's a l'obediència de la comunitat», els espirituals toscans «trobaren empar, per la tardor de 1312, prop del rei de Sicília, Frederic III» (Batllori, 1994, p. 224). Tot i així, més enllà de dit refugi, una vegada Vilanova exercí la seua influència, per a Pou i Martí, la família reial de Sicília aviat quedà reduïda a «conventos de pobres voluntarios» (1991, p. 56).

Ara bé, en relació amb el context valencià, i d'acord amb Rodrigo, l'orde hauria tingut com a seu l'Hospital dels Beguins, que, al seu torn, hauria estat creat per Ramon Guillem Català, concretament, durant les primeres dècades del segle XIV (2023, p. 138). No obstant això, més enllà d'influir en els espirituals, segons Rodrigo, Vilanova ho hauria fet amb la creació d'hospitals. Encara més, Rodrigo ens proporciona el nom de Ramon Conesa, cap eclesiàstic de l'Almoïna de la Seu, que hauria fet de frontissa, si se'ns permet l'expressió,

entre el cercle arnaldia i els nuclis beguins, «amb el significatiu suport dels lul·listes de València, en la vindicació de l'ortodòxia d'Arnau i la seua obra» (2023, p. 136). Així, sobre el centre de què gaudiren els beguins, el medievalista recorda que «estaria present en la vida urbana al llarg dels segles XIV, XV i la primera meitat del XVI, i en la segona meitat d'aquest es va extingir per l'absència dels *hòmens de penitència*, als quals era destinat» (Rodrigo, 2023, pp. 139-140). Rodrigo no s'està d'esmentar «l'inconformisme cristià», com a mena de mostra de «dinamisme religiós de la València de començaments del segle XIV, on la peculiar situació sociopolítica explica potser el ressò que hi despertaven els corrents doctrinals de caràcter radical» (2023, p. 136).

2.1. L'etapa pròpiament espiritual en la producció arnaldiana en llengua catalana

Més enllà de les complicitats aparents entre beguins, espirituals i mestre Arnau, l'obra del metge medieval es divideix en quatre etapes: la *preespiritual*, fins l'any 1292; la *protoespiritual*, de l'any 1292 fins el 1295; l'etapa *espiritual-escatològica*, entre els anys 1297 i 1305, i la *pròpiament espiritual*, tot just, fins el 1311 (Mensa, 2012, 2013, 2023; Carré, 2017).

En atendre l'etapa *pròpiament espiritual* (1305-1311), assistim al moment en què mestre Arnau emprà decididament el romanç, promovent «la vulgarització dels textos evangèlics i d'altres escrits espirituals a les parles populars» (Batllori, 1947, p. 29). En una línia semblant, Rodrigo destaca la predilecció dels beguins «per les lectures religioses en romanç, malgrat la prohibició expressa de tenir llibres de teologia escrits en llengua vulgar decretada pel concili provincial de Tarragona de 1318 (2023, p. 147). És en aquest punt que esdevenim conscients de la importància, així com dels vincles, tant de l'espiritualitat arnaldiana com del seu paper en les Corts, en què el teòleg va exercir com a metge. De fet, val a dir-ne que els anys que comprenen aquesta etapa són els d'una major calma i «glòria» diplomàtica per a Arnau (Santi, 1987, p. 118), sobretot, des del nomenament de Climent V com a papa. Així mateix, és gràcies a Santi que entenem fins a quin punt Arnau de Vilanova semblà ser conscient del estira-i-arronsa entre el poder dels estats i aquell de l'Església: «l'acceptació per part de tots els sobirans pel projecte diví de la història»; un pacte que, si llegim bé, hauria de concebre's «d'acord amb la revelació de la missió que ha de complir cada força, dins l'àmbit de la perspectiva religiosa que Arnau propugnava d'ençà de molts anys» (Santi, 1987, p. 136). En efecte, tal com Vilanova escriu en la LN:

E si hun rey o un emperador, en plena cort, se levave de sa cadira, e leixava sos barons dalt (que seurién prop d'ell), e devallàs al sòl del palau a hun arlot mal vestit, e li vestia sa porpra, e posava sobre si lo fato de l'arlot, e, après de açò, lo fahia seure ab si en huna seylla, hom diria que açò és obra de sobregran humilitat e de gran amor, jatsia açò que aquell emperador e aquell arlot fossen de huna natura, car tan mortal és la hu com l'altre, [e] de huna matèria e de huna mà foren abdós engendrats de l'ajustament de la divinitat ab natura humana (1947, pp. 142-143).

I és en aquesta madeixa on s'ubica l'obra espiritual catalana de mestre Arnau que ens ha pervingut. Pel que ací ens interessa, tant de cara a la LN com en relació amb l'AIB, podem dir, junt amb Mensa, que aquest és el moment en què Vilanova escriu «tractats espirituals» i dona consells a «grups de beguins i persones que volien viure autènticament el missatge cristià» (Mensa, 2012, pp. 25-26). Ara bé, en aquesta etapa, tot prenent profecies d'ací i d'allà, i segons els seus interessos, l'obra d'Arnau palesa «l'ambient pseudo-místic en què es desenrotllà tota la darrera part de la seva vida» (Batllori, 1994, p. 157). De fet, si hui en dia, i tal com esmenta Pérez Simón (2007, p. 17), els espirituals

poden ser entesos més com a cristològics i místics que com a polítics, som del parer que potser mestre Arnau conjumine, mitjançant el vulgar, tots tres focus: cristologia, mística i política. I no podem no pensar en la relació d'amistat i de complicitat amb Frederic III de Sicília, alhora que la mantinguda amb Jaume II el Just acabaria per fer-se miquetes, malgrat que el rei d'Aragó haguera sigut el seu gran mecenes (Batllori, 1994, p. 238). Els dos primers focus, per la visió cristocèntrica de la religió, tot destacant-ne la importància de la pobresa i la caritat ja esmentades; el tercer, en canvi, pel rol de diplomàtic en diferents gestions que atenyien el papat i la monarquia; i, alhora, sense desatendre la noció de providència amb la qual Vilanova interpretà els reis d'una Corona d'Aragó en expansió, amb croades i campanyes militars. Per exemple, la duta a terme contra terres granadines l'any 1308 per part de Jaume II contra els musulmans hauria estat inspirada per Arnau de Vilanova (Rodrigo 2023, p. 138).

Anem a pams: l'any 1308, Arnau de Vilanova s'hauria encarregat d'unes negociacions per a obtenir l'acord del papat per a dita empresa, en què, segons Carré, també hi hauria intervingut Ramon Llull (Carré, 2017, p. 63); això sí, sembla que l'un i l'altre no haurien mantingut cap contacte, més enllà del fet que, una vegada traspasat el foll il·luminat, el cercle arnaldia hauria seguit part del pensament lul·lià (Rodrigo, 2023, p. 55; Batllori, 1994, p. 160). L'any següent, en una campanya a Almeria, mestre Arnau, a Avinyó estant, però, aprofità la confiança amb Climent V per a criticar-ne la jerarquia eclesiàstica, mentre que proclamà «la reforma general de la societat», entre d'altres, mitjançant l'estratègia de revelar uns somnis dels reis que faria públics (Carré, 2017, p. 63), tal com pot llegir-se en el text llatí *Interpretatio facta per magistrum Arnaldum de Villanova de visionibus in somnis dominorum Jacobi, Regis Aragonum, et Frederici tercii, Regis Sicilie, eius fratris*, editat per Mensa (2019).

Ara bé, si anem una mica enrere en el temps, en arribar a Narbona, mestre Arnau es retrobà amb un munt d'espirituals i beguins que se sentien «afligits sota la persecució que els movien els superiors jeràrquics de la comunitat franciscana» (Batllori, 1994, p. 224), cosa que afavoriria que la LN tinguera com a audiència aqueix públic. Tot i així, és clar que el context històric fou favorable també perquè mestre Arnau continuara el pensament desenvolupat tant en CB com en la LN, i, a més, en els futurs RA i l'AIB. Sobre aquesta darrera obra, encara que el pare Batllori errà en ubicar-la dins el Vat. Lat. 3824, confonent-la amb l'*Epistola ad zonam pelliceam* —confusió que naix d'una primera observació per part de Menéndez y Pelayo, segons van establir Perarnau i Cartaregia (1993)—, és clar que n'estem d'acord amb el conjunt de la seua interpretació, en què hi destacà una defensa de la pobresa, una altra referència als franciscans liderats per Ubertino da Casale, així com l'inici de la discrepància entre Arnau i Jaume II el Just (1994, p. 224).

Finalment, una vegada traspasat mestre Arnau, la seua memòria romangué protegida, com a mínim inicialment, gràcies a Climent V. Tanmateix, no ocorregué el mateix amb el canvi de papa. De fet, tal com recorda Batllori, el novembre de 1316 «una reunió de teòlegs dominicans, franciscans i cistercencs, convocada a Tarragona per l'inquisidor, condemnà catorze tesis i tots els escrits d'Arnau» (1947, p. 34). En aquesta línia, Conesa es veié en l'obligació de lliurar tota la «pila d'exemplars que hi havia en poder dels marmessors, ensems que un recull que contenia totes les obres catalanes d'Arnau» (1947, pp. 37-38). Part de la seua obra, sobretot la de caire religiós, fou destruïda (Batllori, 1993, p. 45; Mensa, 2014, p. 104). Un altre cas fou, però, la recepció arnaldiana per part dels espirituals, els quals, tot i venerar-lo, l'idealitzaren, segons aprecia Batllori, per exemple, «en l'elogi d'Arnau que, un segle més tard, Eiximenis escriví en el Primer del Crestià, cap. LXIX» (1947, p. 35).

3. CONCLUSIONS

Estudiar el pensament que mestre Arnau volcà en la seua obra catalana, en la *Lliçó de Narbona* (LN) ací, ens ajuda a entendre el context historicocultural i religiós de finals del segle XIII i d'inicis del XIV. De fet, ens ofereix la possibilitat de rumiar el metge medieval des de diferents òptiques. En la seua obra s'hi conjumina fe, llengua —que és meditada— i política, sobretot, per la intenció amb què ens transmet els seus objectius, que llegim pròxims als dels beguins i espirituals, en què, d'una banda, hi destaca l'antiescolastisme i, d'altra, la defensa de pobresa. Així mateix, per tal d'arribar al màxim nombre de gent, Vilanova emprà el vulgar en els textos religiosos, el *romanç*, tal com escriu explícitament en la *Confessió de Barcelona* (CB) tot remetent a la *Confessio Ilerdensis* (CI), en adreçar-se a Jaume II el Just —almenys, al començament— i, de retruc, a Frederic de Sicília, que presenta com a elegits per la Providència. Mestre Arnau emprà diferents referències religioses, que sembla agafar d'ací i d'allà, potser per a garantir-se i dotar el seu discurs d'una major autoritat, a més de conjuminar i fer servir la seua influència com a metge, tant amb el papat com amb la monarquia.

Si ben bé la línia argumental de Vilanova es manté coherent amb la desenvolupada en els textos previs, sembla que amb la LN done un pas endavant. No ja perquè aquesta pugua ser llegida com a *sermó*, sinó perquè l'anterior queixa dedicada als falsos religiosos, en què hi destacaven els dominics, pareix ampliar-se ara a d'altres estructures: aqueixes dels franciscans que no combreguen amb les perspectives desitjades per beguins i espirituals, on mestre Arnau destaca la humilitat i l'amor a Crist per damunt de la resta, així com la pobresa radical i la caritat com a camí, per tal que tothom pugua esdevenir un veritable cristià.

Sembla possible que hi haguera relacions, si se'ns permet l'expressió, de cooperació, entre mestre Arnau, Ubertino de Casale i Angelo Clareno. També semblen rellevants els noms de Ramon Guillem de Català i de Ramon Conesa. Ara bé, no podem afirmar que Vilanova i Ubertino da Casale es trobaren personalment, cosa que tampoc pot descartar-se a hores d'ara. Per tant, cal continuar la investigació i aprofundir en l'estudi de les obres espirituals catalanes d'Arnau, així com en la seua recepció i en els vincles que establí amb les altes instàncies de la societat que conegué. N'estem convençuts que els textos catalans d'Arnau de Vilanova encara tenen moltes coses a dir.

AGRAÏMENTS

Aquest manuscrit s'ha realitzat al si del projecte *Arnau de Vilanova, entre medicina y religion: manuscritos, edicion y base de datos*, PID2023-146830NB-I00, finançat pel Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades, Agencia Estatal de Investigación (Proyectos de Generación de Conocimiento y Formación de Investigadores Predoctorales, Convocatòria 2023).

REFERÈNCIES

- Baile, E. (2010). Apunts sobre la llengua d'Arnau de Vilanova: Antiescolasticisme i mecanismes lèxics explicatius. *La llengua catalana en temps de Jaume I*, Colón, G. & Gimeno Betí, Ll. (eds.), Castelló, Universitat Jaume I, 11-35.
- Batlloori, M. (1993). *De l'Edat Mitjana. Obra completa*, vol. I. Durán, Eulàlia (dir.), Solervicens, J. (coord.) & Rubio, J. (pròleg), València, Tres i Quatre.
- Batlloori, M. (1994). *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme. Obra completa*, vol. III. Durán, Eulàlia (dir.) & Solervicens, J. (coord.), Tavani, G. (pròleg), València, Tres i Quatre.
- Casale, U. (2007). *Árbol de la vida crucificada*, Pérez Simón, L. (ed.), Murcia, Instituto Teológico Franciscano.

- Clareno A. (1999). *Liber Chronicarum sive Tribulationum Ordinis Minorum*, P. Giovanni Boccali (ed.), Introduzione di F. Accrocca e traduzione italiana a fronte di M. Bigaroni, Pubblicazioni della Biblioteca francescana Chiesa nuova, Assisi, 8, Editorial Porziuncola.
- March, R. (2025). La *translatio studii* i la *translatio imperii*: paraula, origen i temps finals en Arnau de Vilanova i Francesc Eiximenis, *Specula*, 14, 1-14.
- Mensa i Valls, J. (2023). *La confessio Ilerdensis. Estudi, edició i traducció*, Clua, J. A., (pròleg), Lleida, Universitat de Lleida.
- Mensa i Valls, J. (2022). La Bíblia en l'obra d'Arnau de Vilanova. *La Bíblia en la literatura catalana*, Santanach, J., Ferrer, J. & Dalemus, S. (coords.), Girona, Publicacions de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes, 6 / Universitat de Girona, 123-149.
- Mensa i Valls, J. (2013). Arnau de Vilanova, *Història de la Literatura Catalana. Literatura medieval (I). Dels orígens al segle XIV*, vol. I (Badia, L., dir.), Barcelona, Enciclopèdia Catalana, Barcino / Ajuntament de Barcelona, 476-509.
- Mensa i Valls, J. (2012). *Arnau de Vilanova i les teories medievals de l'amor*, Barcelona, Fundació Joan Maragall.
- Mensa i Valls, J. (2009). «Les obres espirituals d'Arnau de Vilanova i la «revelació de sent Ciril» (*Oraculum angelicum cyrilli*), *Arxiu de Textos Catalans Antics*, Institut d'Estudis Catalans / Facultat de Teologia de Catalunya, 28, 211-263.
- Mensa i Valls, J. (2007). Un llarg fragment de la *Confessio Ilerdensis* d'Arnau de Vilanova traduït al «romanç» en la *Confessió de Barcelona*. Estudi i observacions crítiques. *Medioevo Romanzo*, Salerno / Roma, 38, 392-414.
- Mensa i Valls, J. (1997). *Arnau de Vilanova. Episodis de la història*. Barcelona, Dalmau.
- Perarnau, J. & Cartaregia, O. (1993). El text sencer de l'*Epistola ad gerentes zonam pelliceam* d'Arnau de Vilanova, *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 12, Barcelona, 7-42.
- Pou i Martí, J. M. (1991). *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)*, Madrid, Colegio Cardenal Cisneros.
- Rodrigo Lizondo, M. (2023). *Recerques de cultura medieval. València, segles XIII-XV*. València, Universitat de València.
- Santi, F. (1987). *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual*, València, Diputació Provincial de València.
- Vilanova, A. (1947). *Obres catalanes. Escrits religiosos*, vol. I. Batllori, M. (ed.), Barcelona, Barcino.
- Vilanova, A. (1978). *L'Alia Informatio Beguinorum*. Perarnau, J. (ed.), Barcelona, Facultat de Teologia de Barcelona.
- Vilanova, A. (2017). *Regiment de sanitat per al rei d'Aragó. Aforismes de la memòria*. Carré, A (ed.), Barcelona, Universitat de Barcelona.
- Vilanova, A. (2019). *Interpretatio facta per magistrum Arnaldum de Villanova de visionibus in somnis dominorum Jacobi, Regis Aragonum, et Frederici tercii, Regis Sicilie, eius fratris*, Mensa, J. (ed.), AVOTHO, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans / Facultat de Teologia.